

การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย : กลยุทธ์ในการสร้างเสริมความเชื่อถือได้ ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ

Research Audit Trail: A Strategy for Enhancing Trustworthiness of Qualitative Research

จำเนียร จวงตระกูล¹ นวสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์² อุทัย อันพิมพ์³ และพรชวรณ สุขสมวัฒน์⁴

Jamnean Joungrakul¹ Nawasanan Wongprasit² Uthai Unphim³ and
Patsawan Suksomwat⁴

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

² คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

³ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

⁴ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹ Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University

² Faculty of Nursing, Rajabhat Rajanagarindra University

³ Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani University

⁴ Faculty of Management Science, Rajabhat Phranakorn Si Ayutthaya University

E-mail: professordrij@gmail.com¹

Corresponding E-mail: patsawan2549@gmail.com⁴

Received: March 3, 2025; Revised: March 3, 2025; Accepted: April 23, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาในรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย ซึ่งเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการหนึ่งในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมที่ไม่ใช้ระบบ โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยแล้วสกัดข้อมูลที่ได้ศึกษานำมาเพื่อเป็นฐานในการเขียนบทความนี้ วรรณกรรมที่ได้ศึกษาประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัย รวมทั้งหลักการพื้นฐานสี่ประการของความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ การถ่ายโอนผลการวิจัย การพึงพากับเกณฑ์อื่นได้ และการยืนยันผลการวิจัย กลยุทธ์หรือวิธีการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ 22 วิธีการ โดยเน้นหนักที่การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้นนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือกระบวนการและขั้นตอนในการสร้างระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยประกอบด้วย 6 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้ (1) การศึกษาหลักการพื้นฐานของการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพสี่ประการ (2) การศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 22 วิธีการโดยเน้นหนักที่การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยเชิงคุณภาพ (3) การศึกษาส่วนประกอบสำคัญของระบบการตรวจสอบการวิจัยเชิงคุณภาพ (4) การศึกษาแนวทางการสร้างระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยเชิงคุณภาพ (5) การจัดทำระบบและนาระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยสู่การ

ปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่ (6) ความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประโยชน์ของขั้นตอนที่ได้นำเสนอนี้ นักวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยใหม่ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพได้

คำสำคัญ: ระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย; ความเชื่อถือได้ของงานวิจัย; การวิจัยเชิงคุณภาพ

Abstract

This academic paper aimed to conduct a detailed study of audit trail, a strategy for enhancing trustworthiness of qualitative research study. A non-systematic literature review method was applied in this study. A review of literatures related to the audit trail was conducted and data extraction was performed and used as a basis for composing this article. The concepts of validity and reliability including trustworthiness of qualitative research were reviewed along with the four principles of validity and reliability or trustworthiness of qualitative research; credibility, transferability, dependability and confirmability plus 22 strategies for enhancing the trustworthiness of qualitative research stressing on audit trail. The review data was synthesized as a set of knowledge derived from this study as a step-by-step procedure for establishing a research audit trail. The process comprised six steps as follows: (1) a review of the four principles of trustworthiness of qualitative research (2) a review of the 22 strategies for determining the trustworthiness of qualitative research stressing on the audit trail (3) a review of the major components of the audit trail (4) a review of guidelines for establishing the audit trail (5) Establishing and application of the audit trail that lead to (6) trustworthiness of qualitative research project. This new procedure could be utilized by qualitative researchers especially the novice researchers in enhancing their qualitative research projects.

Keywords: Research audit trail; Research trustworthiness; Qualitative Research.

บทนำ

ความเชื่อถือได้ (Trustworthiness) ของงานวิจัยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าดำเนินการวิจัยแล้วขาดความเชื่อถือได้ก็จะกลายเป็นงานวิจัยที่เชื่อถือไม่ได้และเป็นการสูญเปล่า อีกทั้งยังอาจเป็นอันตราย Bates and Ward [1] ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กลุ่มต่างๆ และสังคมอีกด้วย การสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีความแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณที่เป็นแบบตรงกันข้าม วรณวิชนี ถนอมชาติ, อุทัย อันพิมพ์ และ จำเนียร จวงตระกูล [2] ในการวิจัยเชิงปริมาณนั้นนักวิจัยสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยผ่าน ความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งอาศัยตัวเลขและสถิติเป็นเครื่องมือช่วยพิสูจน์และยืนยัน [3] [4] ผ่านการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เช่น แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบทั้งในด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น (Validity and Reliability) รวมทั้งการใช้สถิติในรูปแบบต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัย แต่ในทางตรงกันข้ามการวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่ได้ใช้ตัวเลขหรือสถิติในการดำเนินการวิจัยทั้งในการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย แต่จะใช้

ตัวหนังสือหรือข้อความต่าง ๆ แทนตัวเลขหรือสถิติ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์หรือวิธีการในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยที่แตกต่างไปจากการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่ง Lincoln and Guba [5] ได้นำเสนอหลักการหรือเกณฑ์การพิจารณาไว้สี่ ประการ ประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ (Credibility) การถ่ายโอนผลการวิจัย (Transferability) การพึ่งพากับเกณฑ์อื่นได้ (Dependability) และ การยืนยันผลการวิจัย (Confirmability) ภายใต้หลักการสี่ประการนี้มีกลยุทธ์หรือวิธีการต่างๆ ในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งรวบรวมและนำเสนอโดย Shenton [6] ถึง 22 วิธีการ และหนึ่งในบรรดาวิธีการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพที่สำคัญคือการจากระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Audit Trail or Research Audit Trail) [7] ซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนที่ชัดเจนในการดำเนินการและเป็นที่นิยมใช้โดยนักวิจัยเชิงคุณภาพโดยทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดทำระบบตรวจสอบโครงการวิจัย คณะผู้เขียนจึงได้เขียนบทความนี้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการสำหรับนักวิจัยเชิงคุณภาพโดยเฉพาะนักวิจัยใหม่ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการต่อไป ทั้งนี้บทความนี้เป็นบทความวิชาการ (Academic Paper) ซึ่งการศึกษาในการเขียนบทความนี้ใช้วิธีการศึกษาโดยการทบทวนวรรณกรรมอย่างไม่ใช้ระบบ (Non-systematic Literature Review) ตามแนวทางของ Dhillon [8] Majumder [9] ด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วสกัดข้อมูลออกมาเขียนเป็นบทความนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอสาระสำคัญในการจากระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย (1) บทนำ คือส่วนนี้เพื่อนำเสนอที่มาและความสำคัญของประเด็นที่จะศึกษาในบทความนี้ (2) ความหมายของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (3) หลักการพื้นฐานในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (4) กลยุทธ์หรือวิธีการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (5) การจากระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย และ (6) บทสรุปและเสนอแนะซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับไป

ระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย

ความหมายของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย

ระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยถือว่าเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการจากระบบระเบียบเอกสารพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย ทั้งที่อยู่ในรูปแบบของกระดาษและที่อยู่ในรูปแบบอื่นๆ รวมทั้งที่เป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์ ให้เป็นแบบแผนที่ง่ายและสะดวกในการใช้งานทั้งในการนำออกมาใช้งานและเก็บเข้าคืนที่เดิมเพื่อพร้อมใช้งานและจัดเก็บในคราวต่อไป เป็นระบบเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงในกระบวนการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย และใช้เพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องตามความเป็นจริงในการดำเนินการวิจัยโดยนักวิจัยหรือผู้มีอำนาจในการตรวจสอบเพื่อความเชื่อถือได้ของงานวิจัย [7] [10] [11]

หลักการพื้นฐานในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงปริมาณนั้นจะอิงอยู่กับ ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น (Validity and Reliability) ของงานวิจัย ส่วนในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเนื่องจากไม่มีการใช้สถิติหรือตัวเลขในการดำเนินการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล จึงไม่สามารถใช้การสร้างความเชื่อถือได้โดยอาศัยความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น เช่นเดียวกับการวิจัยเชิงปริมาณได้ Lincoln and Guba [5] จึงได้นำเสนอหลักการหรือเกณฑ์ในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพขึ้นมาโดยเทียบเคียงกับหลักการของ

ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นในการวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วย เกณฑ์หรือหลักการที่สำคัญ สี่ ประการดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ซึ่งสามารถพิจารณารายละเอียดได้จากตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หลักการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ประเด็นพิจารณา	คำอธิบาย
1. ความน่าเชื่อถือ (Credibility)	ความน่าเชื่อถือ หมายถึง “ผลการวิจัยสอดคล้องกับความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด?” เป็นความมั่นใจในความถูกต้องของผลการวิจัย ซึ่งเป็นคำถามที่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นส่วนบุคคล สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณความน่าเชื่อถือคือ ความเที่ยงตรงภายใน (Internal Validity) ความแตกต่างอยู่ตรงที่ความน่าเชื่อถือ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น นักวิจัยใช้ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจในความน่าจะเป็นของผลลัพธ์ในลักษณะองค์รวม แต่ความน่าเชื่อถือของการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปรต่าง ๆ การวิจัยเชิงคุณภาพไม่จำเป็นต้องคาดหวังว่าจะเกิดความสอดคล้องของความน่าเชื่อถือที่จะต้องให้คำตอบเหมือนกันทุกครั้ง ความน่าเชื่อถือเป็นสิ่งที่นักวิจัยและผู้อ่านสามารถกำหนดเอง
2. การถ่ายโอนผลการวิจัย (Transferability)	Lincoln and Guba [5] ระบุว่า ความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพไม่ได้มุ่งหวังให้สามารถทำซ้ำได้อย่างตรงไปตรงมา นักวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อว่ารูปแบบและคำอธิบายจากบริบทหนึ่งอาจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในอีกบริบทหนึ่งได้ ซึ่งอาจไม่สามารถกำหนดโดยนักวิจัย แต่ต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ที่ต้องการนำงานวิจัยไปเปรียบเทียบกับบริบทที่ตนเองศึกษา เช่น งานวิจัยของมหาวิทยาลัย Texas State อาจถูกนำไปใช้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในหลักสูตรการเรียนรู้ในสถาบันอื่นที่คล้ายคลึงกันในรัฐเท็กซัส เป็นต้น
3. การพึ่งพากับเกณฑ์อื่นได้ (Dependability)	Lincoln and Guba [5] ระบุว่า การพึ่งพากับเกณฑ์อื่นได้ (Dependability) หรือความน่าไว้วางใจในงานวิจัยเชิงคุณภาพ นักวิจัยมีบทบาทในการสร้างความไว้วางใจในเหตุการณ์ที่ศึกษา เช่น การให้ผู้ร่วมวิจัยวิจารณ์หรือทบทวนงาน (Peer Debriefing or Peer Scrutiny) หรือการให้นักวิจัยคนอื่นมาอ่านงานวิจัยและให้ความคิดเห็นต่อผลการเก็บข้อมูลในบันทึกภาคสนาม เป็นต้น การตีความของนักวิจัยอาจเป็นการยืนยันความเป็นจริงแบบแฝง “ฉันอาจจะคิดเรื่องนี้ขึ้นมาเอง แต่ถ้าคนอื่นเห็นเหมือนกัน นั่นก็จะต้องมีความหมายอะไรบางอย่าง” การที่นักวิจัยสร้างหรือคิดค้นแนวคิดหรือข้อสรุปบางอย่างขึ้นมาเอง แต่เมื่อนักวิจัยคนอื่น ๆ เข้ามาตรวจสอบหรือวิจารณ์ผลงานนั้นเห็น

ตารางที่ 1 หลักการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (ต่อ)

ประเด็นพิจารณา	คำอธิบาย
	ด้วยหรือมีการตีความไปในทิศทางเดียวกัน จึงอาจเป็นการยืนยันได้ว่าการตีความหรือข้อสรุปนั้นมีความน่าเชื่อถือและมีความหมายเชิงวิชาการ
4. การยืนยันผลการวิจัย (Confirmability)	การยืนยันผล (Confirmability) คือ การเข้าใกล้ความเป็นจริงแบบปรนัย (Objective Reality) มากที่สุดเท่าที่งานวิจัยเชิงคุณภาพจะทำได้ ความสามารถในการตรวจสอบและยืนยันผลการวิจัยที่เกิดขึ้นจากการศึกษาแสดงถึงความเป็นกลางและความไม่มีอคติของผลการวิจัย ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น การพยายามเข้าถึงความจริงที่มีอยู่ภายนอกไม่ใช่จากความรู้สึกหรือความคิดเห็นส่วนตัวของนักวิจัย จะมุ่งเน้นไปที่ “Inter-Subjectivity” หรือความเห็นร่วมกันของผู้เข้าร่วมในการศึกษา ซึ่งจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย ดังนั้น นักวิจัยเชิงคุณภาพที่ยึดมั่นและมุ่งเน้นความเป็นปรนัยจะต้องออกแบบวิธีการวิจัยให้แม่นยำและถูกต้อง รวมถึงการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของนักวิจัยคนอื่น

ที่มา: Stahl & King [12]; Lincoln & Guba [5] แปลและเรียบเรียงโดย จำเนียร จวงตระกูล, กล้าหาญ ภู่นาน และ ศรัณยา เลิศพุทธรักษ์ [13]

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าหลักการ (Principles) หรือเกณฑ์ (Criteria) ที่ใช้ในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งใช้เป็นฐานในการกำหนดกลยุทธ์หรือวิธีการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีความแตกต่างจากหลักการที่ใช้ในการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงปริมาณซึ่งนำไปสู่กลยุทธ์หรือวิธีการในการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพที่แตกต่างไปจากการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงปริมาณดังจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

กลยุทธ์หรือวิธีการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ

โดยอาศัยหลักการในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพดังกล่าวข้างต้น ได้มีผู้นำเสนอกลยุทธ์หรือวิธีการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบต่างๆ อย่างหลากหลาย ซึ่ง Shenton [6] ได้รวบรวมไว้โดยมีวิธีการในการดำเนินการต่างๆ จำนวนมาก ดังแสดงในตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 วิธีการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ

เกณฑ์คุณภาพ (Quality Criterion)	วิธีการที่นักวิจัยสามารถใช้ดำเนินการได้ (Possible Provision Made by Researcher)
ความน่าเชื่อถือ (Credibility)	1. การนำวิธีวิจัยที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับมาใช้ 2. การพัฒนาความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมขององค์กรที่ทำการวิจัย 3. ใช้การสุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลการวิจัย 4. การใช้การตรวจสอบรอบด้านหรือแบบสามเส้า (Triangulation) 5. ใช้วิธีการวิจัยที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ในการให้ข้อมูล 6. การตั้งคำถามซ้ำในระหว่างการเก็บข้อมูล 7. การวิเคราะห์กรณีที่ขัดแย้ง (Negative Case Analysis) ในการตรวจสอบและปรับปรุงความเชื่อถือได้ของผลการวิจัย โดยมุ่งเน้นไปที่การค้นหาข้อมูลหรือกรณีที่ไม่สอดคล้องกับข้อค้นพบหลักหรือทฤษฎีที่มีอยู่ 8. การสรุปบทเรียนระหว่างการศึกษาวิจัย 9. การตรวจสอบโครงการโดยทีมงานนักวิจัย (Peer Scrutiny) 10. การใช้การวิจารณ์เชิงสะท้อน (Reflective Commentary) กระบวนการที่นักวิจัยใช้ในการสะท้อนความคิดและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองและการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้น 11. การอธิบายภูมิหลัง คุณสมบัติน และประสบการณ์ของนักวิจัย 12. การตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมและการตีความ/ทฤษฎีที่เกิดขึ้นโดยผู้เข้าร่วมการวิจัย (Member Checking) 13. การอธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดภายใต้การตรวจสอบ 14. การตรวจสอบงานวิจัยก่อนหน้าเพื่อสร้างกรอบการค้นพบ
การถ่ายโอนผลการวิจัย (Transferability)	15. การจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานเพื่อสร้างบริบทของการศึกษาและการอธิบายปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาอย่างละเอียด เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบผลการวิจัยได้
การพึ่งพากับเกณฑ์อื่น ได้ (Dependability)	16. การใช้วิธีการที่ซ้ำซ้อนกัน (Overlapping Methods) การใช้วิธีการวิจัยที่คล้ายคลึงกันหรือซ้ำซ้อนกันในงานวิจัยหลายชิ้นที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ผลการวิจัย 17. การอธิบายวิธีวิทยาอย่างละเอียดเพื่อให้สามารถทำการศึกษาใหม่ได้
การยืนยันผลการวิจัย (Confirmability)	18. การใช้การตรวจสอบรอบด้านหรือแบบสามเส้า เพื่อลดผลกระทบจากอคติของนักวิจัย (Triangulation) 19. การยอมรับความเชื่อและสมมติฐานของนักวิจัย 20. การใช้การตรวจสอบรอบด้านหรือแบบสามเส้า เพื่อลดผลกระทบจากอคติของนักวิจัย (Triangulation) 21. การยอมรับความเชื่อและสมมติฐานของนักวิจัย 22. การยอมรับข้อบกพร่องในวิธีการศึกษาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ตารางที่ 2 วิธีการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (ต่อ)

เกณฑ์คุณภาพ (Quality Criterion)	วิธีการที่นักวิจัยสามารถใช้ดำเนินการได้ (Possible Provision Made by Researcher)
การยืนยันผลการวิจัย (Confirmability)	23. การอธิบายวิธีวิทยาอย่างละเอียดเพื่อให้สามารถตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการวิจัย 24. การเก็บร่องรอยการตรวจสอบ (Audit Trails) โดยนักวิจัยเก็บบันทึกข้อมูลในการวิจัย การเปลี่ยนแปลง และกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ภายหลัง ซึ่งถือว่าการจัดระบบการตรวจสอบงานวิจัย

ที่มา: ปรับจาก Shenton [6] โดย จำเนียร จวงตระกูล, กล้าหาญ ณ น่าน และ ศรีณยา เลิศพุทธรักษ์ [13]

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่ามียุทธวิธีที่ใช้ในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่ง Shenton [6] ได้รวบรวมไว้ทั้งสิ้น 22 วิธี และ การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Research Audit Trail) เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย

การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Research Audit Trail) มีต้นกำเนิดมาจากดัชนีพจน์ของ E. S. Halpern (1983) cited in Carcary [14] ซึ่งได้นำเสนอต่อ Indiana University, USA. โดยใช้ชื่อหัวข้อดัชนีพจน์ว่า “Auditing Naturalistic Inquiries: the Development and Application of a Model.” นำเสนอระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยอย่างละเอียด โดยถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อมา Lincoln and Guba [5] ได้นำไปขยายความในหนังสือ Naturalistic Inquiry (1985) ทำให้เป็นที่รับรู้กว้างขวางมากขึ้น และในลำดับต่อมา Carcary [14] ได้นำมาพัฒนาเพิ่มเติมเป็นการตรวจสอบโครงการวิจัยทั้งทางกายภาพและทางปัญญา เป็นกลยุทธ์เกี่ยวกับการเก็บรักษาและดำเนินการตรวจสอบในขั้นตอนสำคัญของการวิจัยรวมทั้งด้านทฤษฎี ระเบียบวิธี และการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์รวมไปถึงการบันทึกเกี่ยวกับพัฒนาการของความคิดของนักวิจัยตลอดทั้งโครงการวิจัย (A physical and intellectual research audit trail- a strategy that involves maintaining an audit of key stages and theoretical, methodological, and analytical decisions, as well as documenting how a researcher thinking evolves throughout a research project.) โดยในอีก 10 ปีต่อมาหลังจากที่ Carcary [14] ได้นำเสนอแนวทางนี้ออกไปในปี 2009 มีนักวิจัยได้นำไปใช้ดำเนินการและมีการอ้างอิงมากกว่า 600 รายการ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย ในส่วนนี้จะได้นำเสนอสาระสำคัญ สอง ประการ ประกอบด้วย ส่วนประกอบสำคัญของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย และ แนวทางการจัดทำระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย ดังจะได้นำเสนอตามลำดับไป

ส่วนประกอบสำคัญของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย ในส่วนนี้จะนำเสนอส่วนประกอบสำคัญของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย ประกอบด้วย ห้า ขั้นตอน ได้แก่ 1) การออกแบบการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์ข้อมูล 4) กลยุทธ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และ

5) การเผยแพร่ผลการวิจัย ตัวอย่างของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยซึ่งนำเสนอโดย McLeod [11] แสดงได้ดังภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างของการตรวจสอบโดยการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย การสร้างบันทึกที่ครอบคลุม จัดระเบียบดี และเข้าถึงได้ง่ายช่วยให้กระบวนการวิจัยมีความโปร่งใสและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย หัวข้อโครงการ: การเข้าใจประสบการณ์ชีวิตของผู้ดูแลสมาชิกครอบครัวที่มีภาวะสมองเสื่อม นักวิจัย: [ชื่อของนักวิจัย] วันที่: [วันที่] 1. การออกแบบการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย - ข้อเสนอการวิจัยเบื้องต้น: (วันที่) รวมถึงคำถามวิจัย เหตุผลในการศึกษา วิธีวิทยาที่เสนอ (เช่น แนวทางปรากฏการณ์วิทยา) และแนวทางการสัมภาษณ์เบื้องต้น - เอกสารรับรองจริยธรรม: (วันที่) เอกสารการรับรองจริยธรรมที่ได้รับจากคณะกรรมการตรวจสอบจริยธรรมของสถาบันที่เกี่ยวข้อง - สรุบทบทวนวรรณกรรม: (วันที่) การสังเคราะห์วรรณกรรมสำคัญที่สนับสนุนกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและคำถามวิจัยของการศึกษา 2. การเก็บรวบรวมข้อมูล - เอกสารสำหรับการรับสมัครผู้เข้าร่วม: (วันที่) สำเนาแผ่นพับโฆษณา อีเมล หรือเอกสารที่ใช้สำหรับการรับสมัครผู้เข้าร่วมวิจัย - แบบฟอร์มยินยอมที่ได้รับการอธิบายให้ผู้เข้าร่วม: (วันที่) แม่แบบแบบฟอร์มยินยอมและแบบฟอร์มที่ลงนามโดยผู้เข้าร่วมแต่ละคน - แนวทางการสัมภาษณ์: (วันที่) ฉบับสุดท้ายของแนวทางการสัมภาษณ์ที่ใช้จริง พร้อมบันทึกการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บข้อมูล - สมุดบันทึกภาคสนาม: (วันที่) บันทึกตามลำดับเหตุการณ์ที่ครอบคลุมการสังเกตการณ์ การสะท้อนมุมมองของนักวิจัย และการตัดสินใจเชิงวิธีวิทยาระหว่างการเก็บข้อมูล รวมถึงบันทึกเกี่ยวกับความท้าทายที่พบและแนวทางแก้ไข ตัวอย่างเช่น นักวิจัยอาจบันทึกถึงความยากลำบากในการสรรหาผู้เข้าร่วมจากกลุ่มประชากรเฉพาะ และวิธีการปรับกลยุทธ์ในการสรรหา - ไฟล์เสียงและการถอดเสียง: (วันที่) ไฟล์เสียงดิจิทัลของการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง พร้อมการถอดเสียงที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาประเด็นสำคัญดังนี้ (1) ระดับความละเอียด: ระดับรายละเอียดของการถอดเสียง (ถอดคำต่อคำหรือแก้ไขให้ชัดเจน) และเหตุผลที่เลือกวิธีการนี้ (2) หลักการถอดเสียง: รวมถึงคู่มือการถอดเสียงที่ระบุหลักเกณฑ์ (เช่น การจดบันทึกช่วงหยุดคำพูด การพูดทับกัน หรือสัญญาณไม่ใช่คำพูด) (3) การตรวจสอบความถูกต้อง: เอกสารเกี่ยวกับขั้นตอนที่ใช้เพื่อรับรองความถูกต้องของการถอดเสียง เช่น การเปรียบเทียบการถอดเสียงกับไฟล์เสียงและการแก้ไขข้อผิดพลาด - บันทึกการจัดการข้อมูล: (วันที่) บันทึกเกี่ยวกับวิธีการจัดเก็บข้อมูล การสำรองข้อมูล และการทำให้ข้อมูลไม่สามารถระบุตัวตนได้ เพื่อรักษาความลับของผู้เข้าร่วมและความปลอดภัยของข้อมูล
--

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

- กระบวนการเข้ารหัส (Coding Process): (วันที่) บันทึกกระบวนการเข้ารหัสข้อมูล รวมถึง
 - (1) การเข้ารหัสเบื้องต้น (Initial Coding): การพัฒนารหัสเบื้องต้น พร้อมคำจำกัดความและตัวอย่างจากข้อมูล
 - (2) การพัฒนาคู่มือรหัส (Codebook Development): การเปลี่ยนแปลงของคู่มือรหัสตามเวลา พร้อมบันทึกเกี่ยวกับการปรับปรุง การรวม หรือการลบออกของรหัส
- บันทึกเชิงวิเคราะห์ (Analytical Memos): บันทึกความคิด ข้อมูลเชิงลึก และการตีความที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการเข้ารหัส บันทึกเหล่านี้ควรรวมถึงเหตุผลสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้ารหัส และการพัฒนาความเชื่อมโยงทางทฤษฎี
- แผนภาพหรือภาพประกอบ (Diagrams or Visual Representations): รวมภาพประกอบที่แสดงโครงสร้างของการเข้ารหัส ความสัมพันธ์ระหว่างรหัส หรือธีมที่เกิดขึ้น เพื่อเพิ่มความเข้าใจในกระบวนการวิเคราะห์
- การพัฒนาประเด็นหลัก (Theme Development): (วันที่) บันทึกเกี่ยวกับวิธีการระบุ พัฒนา และปรับปรุงประเด็นหลัก รวมถึง
 - (1) คำจำกัดความของประเด็นหลัก (Theme Definitions): คำจำกัดความและคำอธิบายของแต่ละประเด็นหลัก พร้อมตัวอย่างข้อความที่เกี่ยวข้องจากข้อมูล
 - (2) ความสัมพันธ์ระหว่างธีม (Theme Relationships): คำอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างธีม ซึ่งอาจนำเสนอผ่านแผนภาพหรือโมเดลภาพ
- การวิเคราะห์กรณีเชิงลบ (Negative Case Analysis): บันทึกเกี่ยวกับการพิจารณาข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับธีมที่เกิดขึ้น และวิธีจัดการ เช่น การปรับธีม การพัฒนาธีมย่อย หรืออธิบายว่าทำไมข้อมูลบางส่วนถึงถูกจัดว่าเป็นข้อยกเว้น
- บันทึกการใช้ซอฟต์แวร์ (Software Log): หากใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ควรบันทึกโปรแกรมที่ใช้ หมายเลขเวอร์ชัน และฟีเจอร์เฉพาะที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ (เช่น ฟังก์ชันการค้นหาเครื่องมือการเข้ารหัส หรือเครื่องมือสร้างภาพ)

4. กลยุทธ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness Strategies)

- การตรวจสอบโดยผู้ร่วมโครงการวิจัย (Member Checking): (วันที่) บันทึกขั้นตอนการตรวจสอบจากสมาชิก
 - (1) วิธีการ (Method): วิธีการที่ใช้ในการตรวจสอบจากสมาชิก เช่น การส่งถอดเสียงกลับไปให้ผู้เข้าร่วม หรือการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบ
 - (2) ข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วม (Participant Feedback): สรุปความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วม รวมถึงการปรับเปลี่ยนใด ๆ ในการตีความข้อมูลตามข้อเสนอแนะของพวกเขา
 - (3) ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม (Ethical Considerations): บันทึกเกี่ยวกับวิธีการจัดการข้อพิจารณาด้านจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้เข้าร่วม และการจัดการผลกระทบทางอารมณ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการกลับไปพิจารณาข้อมูลที่ละเอียดอ่อน
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงาน (Peer Debriefing): (วันที่) บันทึกจากการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานหรือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิธีการ การวิเคราะห์ และการตีความในงานวิจัย รวมถึงการบันทึกมุมมองที่หลากหลายและการปรับเปลี่ยนที่ทำตามข้อเสนอแนะ

- การสะท้อนตนเอง (Reflexivity): การบันทึกความคิดอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับตำแหน่งของนักวิจัย อคติที่อาจเกิดขึ้น และวิธีที่สิ่งเหล่านี้อาจมีอิทธิพลต่อการศึกษา การสะท้อนตนเองนี้สามารถบันทึกในสมุดบันทึกภาคสนามหรือในบันทึกสะท้อนตนเองแยกต่างหาก

- การตรวจสอบระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Audit Trail Review): หากมีผู้ตรวจสอบภายนอกเกี่ยวข้อง ควรบันทึกบทบาทของผู้ตรวจสอบ ข้อเสนอแนะที่ได้รับ และการปรับเปลี่ยนใด ๆ ในกระบวนการวิจัยตามคำแนะนำของผู้ตรวจสอบ

5. การเผยแพร่ผลการวิจัย (Dissemination)

- ร่างต้นฉบับบทความ (Manuscript Drafts): (วันที่) รวมร่างต้นฉบับบทความในแต่ละเวอร์ชัน เพื่อแสดงถึงการเขียนและการปรับปรุงผลการวิจัย

- สื่อสำหรับการนำเสนอ (Presentation Materials): (วันที่) สไลด์ โปสเตอร์ หรือสื่ออื่น ๆ ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัยในที่ประชุมหรือการประชุมวิชาการ

- แผนการเก็บรักษาข้อมูล (Data Archiving Plan): แผนสำหรับการเก็บรักษาข้อมูลวิจัยในระยะยาว เช่น ระบุสถานที่จัดเก็บข้อมูล และวางแผนสำหรับการนำข้อมูลไปใช้ในอนาคต

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการตรวจสอบโดยการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย

ที่มา: McLeod [11] แปลและเรียบเรียงโดย จำเนียร จวงตระกูล, ตระกูล จิตวัฒนากร และศรัณยา เลิศพุทธรักษ์ [7]

จากภาพที่ 1 จะเห็นว่าส่วนประกอบที่สำคัญของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยที่ปรากฏในตัวอย่างระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยที่นำเสนอโดย McLeod [11] แบ่งออกได้เป็นห้าส่วน ประกอบด้วย ส่วนการออกแบบการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนกลยุทธ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และการเผยแพร่ผลการวิจัย ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ในการดำเนินการต่อไป

แนวทางการจัดทำระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย

โดยอาศัยหลักการและวิธีการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งรวมทั้งการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย และส่วนประกอบที่สำคัญของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ในลำดับต่อไปจะได้นำเสนอแนวทางการจัดทำระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยตามลำดับไป ทั้งนี้ McLeod [11] ได้นำเสนอแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ในการจัดทำระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินการได้ดังปรากฏในตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 วิธีปฏิบัติในการดำเนินการในการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย

ลำดับที่	คำอธิบาย
1	รักษาลำดับเหตุการณ์ตามเวลา (Maintain Chronological Order) การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยที่จัดตามลำดับเวลา ช่วยแสดงพัฒนาการของการวิจัยและให้บันทึกที่ชัดเจนเกี่ยวกับการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอน วิธีการทำได้โดย ระบุวันที่ในทุกบันทึกและเอกสาร: การระบุวันที่อย่างละเอียดในทุกข้อมูลที่เพิ่มเข้าไปใน Audit Trail ช่วยให้สามารถติดตามลำดับเหตุการณ์และการตัดสินใจได้อย่างชัดเจน สร้างไทม์ไลน์ของกิจกรรมการวิจัย: การใช้ไทม์ไลน์แบบภาพช่วยแสดงภาพรวมของกระบวนการวิจัย โดยเน้นจุดสำคัญและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเส้นทางการวิจัย บันทึกลำดับการตัดสินใจเชิงวิเคราะห์: การบันทึกลำดับการตัดสินใจเชิงวิเคราะห์ช่วยแสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเผยให้เห็นวาร์ฮัส (Codes) ประเด็นหลัก (Themes) และการตีความ (Interpretations) เกิดขึ้นได้อย่างไร
2	การจัดระเบียบที่ชัดเจน (Use Clear Organization) พัฒนาระบบการจัดเก็บไฟล์ที่สม่ำเสมอ: ใช้ระบบที่มีโครงสร้างเพื่อจัดระเบียบไฟล์ โดยจัดเก็บข้อมูลดิบ ผลการวิเคราะห์ และบันทึกกระบวนการในรูปแบบที่มีโครงสร้าง ตัวอย่างเช่น ใช้โฟลเดอร์แยกสำหรับข้อมูลดิบ ข้อมูลที่มีการเข้ารหัส บันทึกช่วยจำ และรายงานการประชุม สร้างรูปแบบการตั้งชื่อไฟล์ที่ชัดเจน: ใช้ชื่อไฟล์ รหัส และบันทึกที่สอดคล้องกันและอธิบายได้ชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการค้นหาข้อมูลเฉพาะภายในการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Audit Trail) แยกส่วนของข้อมูลตามประเภท: แยกประเภทของข้อมูล เช่น ถอดเสียงสัมภาษณ์ บันทึกภาคสนาม และเอกสาร เพื่อให้สามารถเข้าถึงและเปรียบเทียบข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3	รวมเอกสารประกอบอย่างละเอียด (Include Detailed Documentation) บันทึกเหตุผลในการตัดสินใจ: บันทึกเหตุผลเบื้องหลังการเลือกวิธีวิทยา กลยุทธ์การสุ่มตัวอย่าง และการตัดสินใจวิเคราะห์ ช่วยเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการวิจัย รวมถึงการให้เหตุผลสำหรับการเปลี่ยนแปลงแผนวิจัยเดิม ตัวอย่างเช่น หากนักวิจัยตัดสินใจเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ควรบันทึกเหตุผลอย่างชัดเจนในการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Audit Trail) บันทึกการเปลี่ยนแปลงในการออกแบบการวิจัย: การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในการออกแบบการวิจัย เช่น วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ควรถูกบันทึกไว้อย่างละเอียด พร้อมเหตุผลที่เกี่ยวข้อง ระบุความท้าทายและแนวทางแก้ไข: บันทึกความท้าทายที่พบในระหว่างการศึกษา เช่น ความยากลำบากในการสรรหาผู้เข้าร่วม หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่ส่งผลต่อการเก็บข้อมูล และวิธีการจัดการกับปัญหาเหล่านั้น ช่วยเพิ่มความสมจริงและความน่าเชื่อถือของการวิจัย

ตารางที่ 3 วิธีปฏิบัติในการดำเนินการในการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (ต่อ)

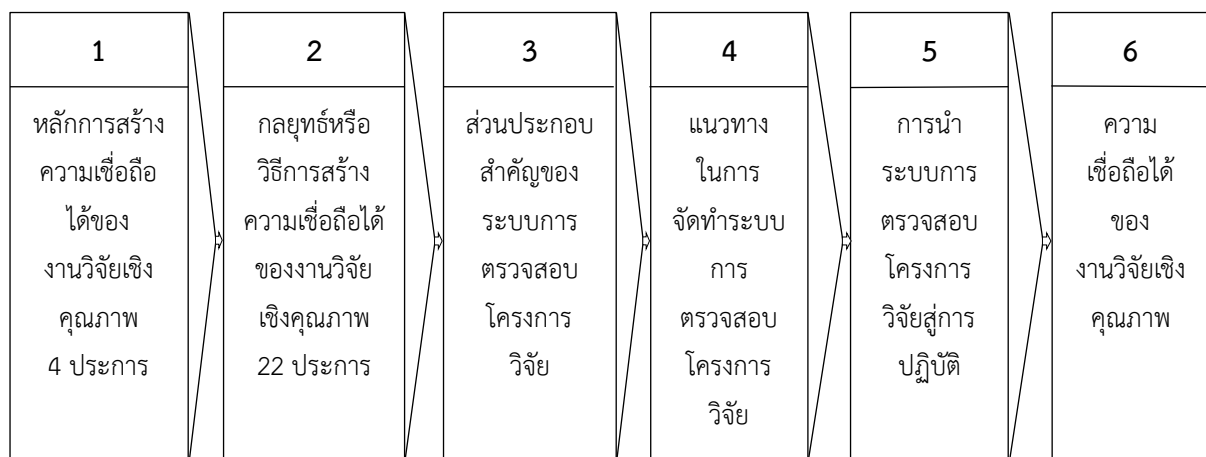
ลำดับที่	คำอธิบาย
4	การทำให้เข้าถึง (Ensure Accessibility) 1. จัดระเบียบไฟล์ให้ค้นหาได้ง่าย: จัดการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Audit Trail) ให้สามารถค้นหาเอกสารหรือข้อมูลเฉพาะได้ง่าย เช่น การใช้ระบบจัดเก็บไฟล์แบบดิจิทัลที่มีฟังก์ชันการค้นหาชัดเจน 2. สร้างสำเนาสำรอง: สำรองข้อมูลในระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Audit Trail) อย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการสูญเสียข้อมูลหรือเอกสารที่สำคัญ 3. ใช้รูปแบบการตั้งชื่อไฟล์ที่สอดคล้องกัน: การตั้งชื่อไฟล์และโฟลเดอร์อย่างสม่ำเสมอช่วยให้ค้นหาข้อมูลได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 4. พิจารณาใช้เครื่องมือจัดการแบบดิจิทัล: ใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อช่วยจัดระเบียบและจัดการ Audit Trail บางโปรแกรมมีฟังก์ชันสำหรับจัดเก็บข้อมูลดิบ รหัส บันทึกช่วยจำ และคำอธิบายเพิ่มเติม ซึ่งสร้างพื้นที่เก็บข้อมูลที่รวมศูนย์และค้นหาได้ง่าย

ที่มา: McLeod [11] แปลและเรียบเรียงโดย จำเนียร จวงตระกูล, ตระกูล จิตวัฒนากร และ ศรัณยา เลิศพุทธรักษ์ [7]

จากตารางที่ 3 จะเห็นว่าวิธีการปฏิบัติในการดำเนินการในการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยมีส่วน ประกอบด้วย การรักษาลำดับเหตุการณ์ตามเวลา การจัดระเบียบที่ชัดเจน การรวมเอกสารประกอบอย่างละเอียด และการทำให้เข้าถึงข้อมูล ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ในการดำเนินการต่อไป

การสังเคราะห์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้

จากการศึกษาในบทความนี้คณะผู้เขียนได้สังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้โดยแสดงเป็นภาพแบบจำลองตามภาพที่ 2 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Research Audit Trail)

ที่มา: สังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

จากภาพที่ 2 นำเสนอกระบวนการและขั้นตอนในการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยเพื่อสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย หก ขั้นตอน กล่าวคือ (1) ศึกษา พิจารณา ทบทวน และทำความเข้าใจกับหลักการพื้นฐานในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ สี่ ประการ ประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ (Credibility) การถ่ายโอนผลการวิจัย (Transferability) การพึ่งพากับเกณฑ์อื่นได้ (Dependability) และ การยืนยันผลการวิจัย (Confirmability) (2) ศึกษา พิจารณา ทบทวน และทำความเข้าใจกับกลยุทธ์หรือวิธีการในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ 22 วิธีการ โดยเน้นที่การจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (3) ศึกษา พิจารณา ทบทวน และทำความเข้าใจกับส่วนประกอบสำคัญของระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย ประกอบด้วย ส่วนการออกแบบการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนกลยุทธ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และการเผยแพร่ผลการวิจัย (4) ศึกษา พิจารณา ทบทวน และทำความเข้าใจกับแนวทางในการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย ประกอบด้วย การรักษาลำดับเหตุการณ์ตามเวลา การจัดระเบียบที่ชัดเจน การรวมเอกสารประกอบอย่างละเอียด และการทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูล (5) การจัดทำและนำระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยสู่การปฏิบัติ โดยดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอนในการจัดระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย ใช้ระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยในการดำเนินการวิจัย ทำการตรวจสอบโครงการวิจัยโดยนักวิจัยและผู้มีอำนาจตรวจสอบโครงการวิจัย (6) ความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วอย่างครบถ้วนสมบูรณ์จะนำไปสู่ความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ โครงการวิจัยเชิงคุณภาพได้รับความเชื่อถือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสังคม สามารถช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพไปใช้จริงในทางปฏิบัติมากขึ้นต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาในบทความนี้สามารถสรุปได้ว่า ระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีรากฐานมาจากหลักการที่ใช้เป็นแนวทางในการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพสี่ประการ ประกอบด้วย การสร้างความน่าเชื่อถือ (Credibility) ความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัย (Transferability) ความสามารถในการพึ่งพากับเกณฑ์อื่นได้ (Dependability) และความสามารถในการยืนยันผลการวิจัย (Confirmability) [5] ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์หรือวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่ง Shenton [6] ได้รวบรวมไว้ 22 วิธี โดยที่ระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Research Audit Trail) [5, 10-11] ถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งในการจัดทำระบบนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการ ห้า ขั้นตอนประกอบด้วย ส่วนการออกแบบการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนกลยุทธ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และการเผยแพร่ผลการวิจัย McLeod [11] เมื่อได้จัดระบบระบบการตรวจสอบโครงการวิจัยแล้วสามารถนำไปใช้งานและทำการเก็บรักษาระบบเพื่อให้เกิดความพร้อมในการใช้งาน รวมทั้งการตรวจสอบโครงการวิจัยทั้งจากภายในและภายนอกโดยผู้มีอำนาจ เพื่อความเชื่อถือได้ของโครงการวิจัยเชิงคุณภาพโครงการนั้น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] Bates, P. & Ward, C. (2024). *How to avoid doing bad research*.
<https://peterbates.org.uk/wp-content/uploads/2020/12/How-to-avoid-doing-bad-research.pdf>
- [2] วรณวิชนี ถนอมชาติ, อุทัย อันพิมพ์ และ จำเนียร จวงตระกูล (2563). การนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 14(4), 1-13.
- [3] Bajpai, S. & Bajpai, R. (2014). Goodness of measurement: Reliability and validity. *International Journal of Medical Science and Public Health*, 3(2), 112-115.
- [4] Mohajan, H. K. (2017). Two Criteria for Good Measurements in Research: Validity and Reliability. *Annals of Spiru Haret University*, 17(3), 58-82.
- [5] Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- [6] Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22(2), 63-75.
- [7] จำเนียร จวงตระกูล, ตระกูล จิตวัฒนาร และศรัณยา เลิศพุทธรักษ์. (2568). การวิจัยและพัฒนา: จากปรัชญาสู่การปฏิบัติ. บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.
- [8] Dhillon, P. (2022). How to write a good scientific review article? *The FEBS Journal*, 289(13), 3589-3915.
- [9] Majumder, K. (2015). *6 article types that journals publish: A guide for early career researchers*. <https://www.editage.com/insights/6-article-types-that-journals-publish-a-guide-for-early-career-researchers>
- [10] Carcary, M. (2020). The Research Audit Trail: Methodological Guidance for Application in Practice. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 18(2): 166-177.
- [11] McLeod, S. (2024). *Audit Trail in Qualitative Research*. The University of Manchester.
https://www.researchgate.net/profile/Saul-Mcleod-2/publication/387685966_Audit_Trail_In_Qualitative_Research/links/6777b8d1894c5520853ff602/Audit-Trail-In-Qualitative-Research.pdf?origin=publication_detail&_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uRG93bm9vYXVWQjLCJwcmV2aW91c1BhZ2UiOiJwdWJsaWNhdGlvbiJ9fQ
- [12] Stahl, N. A. & King, J. R. (2020). Expanding Approaches for Research: Understanding and Using Trustworthiness in Qualitative Research. *Journal of Developmental Education*, 44(1), 26-28.
- [13] จำเนียร จวงตระกูล, กล้าหาญ ณ น่าน และศรัณยา เลิศพุทธรักษ์. (2567). *ปรัชญาการวิจัย: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.
- [14] Carcary, M. (2009). The research audit trail-enhancing trustworthiness in qualitative inquiry. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 7(1), 11-24.